

Mirosław Wróbel

Modlitwa dnia pokuty (Ne 9)

Verbum Vitae 22, 47-58

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

MODLITWA DNIA POKUTY (NE 9)

Ks. Mirosław S. Wróbel

Powrót ludu wybranego do ojczyzny po edykcie perskiego króla Cyrusa w 538 r. przed Chr. zapoczątkował nowy etap w historii judaizmu. Jednym z najważniejszych zadań wygnańców było wzmocnienie ich tożsamości narodowej i religijnej. Odbudowa świątyni i murów jerozolimskich oraz reformy przeprowadzone przez Ezdrasza i Nehemiasza odgrywały istotną rolę w kształtowaniu i umacnianiu tej tożsamości. Widocznym znakiem odnowy ludu była liturgia prześlągalna opisana w Ne 9, która łączyła harmonijnie pokutę i modlitwę. Tekst Ne 9 jest przedmiotem ożywionych studiów wśród współczesnych egzegetów, którzy wydobywają jego walory literackie oraz orędzie teologiczne¹. W niniejszym artykule ukážemy Ne 9

¹ Zob. M. REHM, „Nehemia 9”, *BZ* 1 (1957) 59-69; L.J. LIEBREICH, „The Impact of Nehemiah 9:5-37 on the Liturgy of the Synagogue”, *Hebrew Union College Annual* 32 (1961) 227-237; F.C. FENSHAM, „Neh 9 and Ps 105, 106, 135 and 136: Post-Exilic Historical Traditions in Poetic Form”, *JNSL* 9 (1981) 35-51; M. GILBERT, „La place de la loi dans la prière de Néhémie 9”, *Fs. H. CAZELLES, De la Tôrah au Messie* (éd. M. CARREZ – J. DORÉ – P. GRELOT) (Paris 1981) 307-316; J. HOMER-SKI, „Nehemiasz – świecki reformator religijny”, *RTK* 36 (1989) 17-28; W. CHROSTOWSKI, „An Examination of Conscience by God’s People as Exemplified in Neh 9,6-37”, *BZ* 34 (1990) 253-261; TENZE, „Rachunek sumienia Ludu Bożego na przykładzie Ne 9,6-37”, *CT* 60/4 (1990) 5-17;

w jego aspekcie literackim, historiozbawczym i teologicznym, wskazując na istotne wątki treściowe w nim zawarte.

1. STRUKTURA I TREŚĆ

Tekst Ne 9 złożony jest z części narracyjnej, która opisuje postawę pokutną ludu (Ne 9,1-5a), oraz części poetyckiej zawierającej modlitwę pokutną w formie hymnicznej (Ne 9,5b-37). Wielu autorów uważa, że pierwsza część stanowi dalszy ciąg Ezd 10,44, kończący opis reformy Ezedrasza w kwestii małżeństw mieszanych². W części tej znajduje się także wiele elementów paralelnych z Ne 8,1-12, gdzie znajduje się opis publicznego czytania Prawa. Stąd też J. Blenkinsopp klasyfikuje Ne 9,1-5a jako paralelną wersję Ne 8,1-12, która rozwija wcześniejsze wątki i przygotowuje do modlitwy pokutnej³. Postawa skruchy i pokuty jest odpowiedzią ludu pragnącego naprawić swoje grzechy. Post w siódmym miesiącu (Tiszri) jest poświadczony przez teksty pochodzące z wczesnego okresu perskiego (Za 7,5; 8,19). W okresie przedwygnaniowym post był praktykowany sporadycznie z racji jakiejś klęski żywiołowej (Jr 14,1-12) lub osobistego nieszczęścia (2 Sm 12,

M. DIETMAR, „Nachexilische Geschichtsrezeption am Beispiel von Nehemia 9,6-31”, *Forschungsstelle Judentum* 9 (1995) 3-25; R. RENDTORFF, „Nehemia 9: An Important Witness of Theological Reflection”, *Tehillah le-Moshe* (eds. M. COGAN et al.) (Winona Lake 1997) 111-117; B. BECKING, „Nehemiah 9 and the Problematic Concept of Context”, *The Changing Face of Form Criticism for Twenty-First Century* (eds. E. BEN-ZVI – M.A. SWEENEY) (Grand Rapids 2003) 253-265; P. BRIKS, „Przymierze Nehemiasza a istnienie Izraela jako Ludu Bożego (Ne 9–10)”, *VV* 4/2 (2003), 79-97; M. OEMING, „«See, We Are Serving Today» (Nehemiah 9:36): Nehemiah 9 as a Theological Interpretation of the Persian Period”, *Judah and Judeans in the Persian Period* (ed. O. LIPSCHITS) (Winona Lake 2006) 571-588.

² Zob. np. C.C. TORREY, *The Composition and Historical Value of Ezra-Nehemia* (Gießen 1895); REHM, „Nehemia 9”, 60; OEMING, „Nehemiah 9 as a Theological Interpretation”, 575.

³ Zob. J. BLENKINSOPP, *Ezra-Nehemiah* (Philadelphia 1988) 294-295.

15-23). Po upadku Jerozolimy praktyka postu została włączona do kalendarza liturgicznego i odbywała się w sposób regularny. Według Kpł 16,29-34 dzień pokuty obchodzony był dziesiątego dnia miesiąca Tiszri (wrzesień–październik). W tym dniu ludzie pościli, ubierali się w wory pokutne i posypywali głowy popiołem. Wyznawano wobec Boga grzechy własne i grzechy ojców. Słuchano słowa Bożego, którym był uroczyste odczytany fragment z Księgi Prawa. Po lekturze, na kolanach wyznawano swoje grzechy i zanoszono modlitwy przebłagalne przed Bogiem. W tekście hebrajskim nie ma *explicite* wzmianki o tym, że modlitwa jest wypowiedziana przez Ezdrasza. Autorzy Septuaginty uzupełniają ten brak, rozpoczynając Ne 9,6 wyrażeniem καὶ εἶπεν Εσδρας („rzekł Ezdrasz”). Modlitwa ta wykazuje spójność z określoną strukturą literacką i teologiczną⁴. Można w niej wyodrębnić dwie główne części. W pierwszej zostają kolejno wymienione wydarzenia historiozbawcze (Ne 9,5b-31), w drugiej zaś jest wyrażona prośba o wybawienie z sytuacji rozpacz (Ne 9,32-37). Znakiem rozdzielającym obie części jest hebrajskie wyrażenie ועתה (a teraz), które pełni taką funkcję w kompozycjach paralelnych (np. Ps 39,8). W pierwszej części na podstawie kryteriów wewnętrznych można wyodrębnić następujące sekcje: wprowadzenie (w. 5b); stworzenie świata (w. 6); wybór Abrahama i zawarcie z nim przymierza (ww. 7-8); *exodus* z niewoli egipskiej (ww. 9-11), wędrówka przez pustynię i nadanie Prawa na Synaju (ww. 16-21); zajęcie Ziemi Obiecanej (ww. 22-25); okres sędziów i monarchii (ww. 26-31)⁵. Druga część (ww. 32-37) ukazuje miłosierdzie Boga wobec grzesznego ludu.

Treść modlitwy obejmuje czas od stworzenia nieba i ziemi do okresu perskiego po powrocie Izraelitów z zie-

⁴ Zob. H.G.M. WILLIAMSON, „Structure and Historiography in Nehemia 9”, *Proceedings of the Ninth World Congress of Jewish Studies* (Jerusalem 1988) 117-131.

⁵ Zob. RENDTORFF, „Nehemia 9”, 112-114; BLENKINSOPP, *Ezra–Nehemiah*, 301-302; Zob. M.S. WRÓBEL, *Księga Ezdrasza. Księga Nehemiasza. Wstęp, przekład z oryginału i komentarz* (Częstochowa 2010) 197-198.

mi wygnania. Wyrażenie „albowiem jesteś sprawiedliwy” (אתה כי צדיק) na początku (w. 8) i na końcu modlitwy (w. 33) stanowi swoistą inkluzję, która spaja jak klamra całą wypowiedź. W tekście tym można wyodrębnić schemat „Ty – oni”, w którym zaimek osobowy „Ty” odnosi się do Boga, a zaimek osobowy „oni” – do pokolenia ojców (Ne 9,16-18), ich synów (Ne 9,26) i kolejnych pokoleń zamieszkujących Ziemię Obiecaną (Ne 9,27-31)⁶. W schemacie tym widać wyraźny kontrast między postawą Boga, charakteryzującą się stałością i wiernością wobec przymierza, a postawą ludu wykazującą odstępstwo i grzech.

2. RELEKTURA HISTORIOZBAWCZA

W modlitwie dnia pokuty (Ne 9) zostały ukazane najważniejsze wydarzenia historiozbowcze, które są odczytywane przez pryzmat doświadczenia nowego *exodusu* z Babilonii⁷. Na samym początku wskazuje się, że Bóg jest jedynym Stwórcą i Panem całej rzeczywistości (Ne 9,6). Widać tu nawiązanie do prehistorii biblijnej (Rdz 1–11), w której Bóg przedstawiony jest jako Stworzyciel całej rzeczywistości.

W Ne 9,7-8 następuje przejście od historii powszechnej do historii narodu wybranego, u którego podstaw stoi osoba Abrama/Abrahama. W modlitwie mowa jest o tym, że patriarcha został wybrany (בחר) przez Boga. Jest to jedyny tekst w Biblii hebrajskiej, w którym idea wybrania została połączona z osobą Abrahama. Termin „wybrać” (בחר) w tradycji deuteronomistycznej używany jest zawsze w odniesieniu do narodu (zob. np. Pwt 7,6). Wybór Abrahama wiąże się z jego powołaniem z Ur Chaldejskiego (Ne 7,7;

⁶ Zob. propozycję i rozwinięcie tego schematu w: CHROSTOWSKI, „An Examination of Conscience in Neh 9,6-37”, 253-254.

⁷ Zob. paralelne przedstawienie poszczególnych etapów historii zbawienia w tekstach biblijnych (Ps 106; Iz 63,7–64,12; Dn 9) i w pismach qumrańskich (4QDibHam^a).

por. Rdz 12,2) nadaniem nowego imienia – Abraham (Ne 7,7; por. Rdz 17,5). Wybór ten wyraża szczególny związek Boga z ojcem ludu wybranego⁸. Wiara Abrahama (Ne 9,8; por. Rdz 15,6), która stanowi odpowiedź człowieka na zbawcze działanie Boga, prowadzi do przymierza (ברית). Owocem tego przymierza jest obietnica ziemi, która będzie w posiadaniu potomków Abrahama (Ne 9,8; por. Rdz 15,18). W dalszej narracji nie ma odwołania do przymierza Boga z Mojżeszem, co świadczy o położeniu szczególnego akcentu na przymierze, które Bóg zawiera na początku zbawczej historii po wyborze Abrahama⁹.

Kolejnym wydarzeniem zbawczym opisywanym w modlitwie dnia pokuty jest *exodus* z Egiptu i wędrówka po pustyni (Ne 9,9-12.15.19-21). Szczególny charakter tego wydarzenia został ukazany przez interwencję Boga przeciw faraonowi oraz ratunek ludu przed wojskami faraona nad Morzem Trzcin (ים סוף). Autor, czerpiąc inspiracje z opisów zawartych w Księdze Wyjścia, podkreśla prawdę, że Bóg nie opuszcza swego ludu w trudnej sytuacji i wyprowadza go z niewoli. Tematyka Bożego wsparcia ludu w wędrówce do Ziemi Obiecanej pojawia się wielokrotnie w dalszej narracji (Ne 9,15.19-22). Wierność, dobroć, sprawiedliwość i miłość Boga zostają przeciwstawione niewierności, złości, zatwardziałości serca i nienawiści Izraela (Ne 9,16-18).

Modlitwa dnia pokuty wskazuje także na wydarzenie na Synaju (Ne 9,13-14). Choć, jak wspomniano wcześniej, nie jest ukazana tematyka przymierza synajskiego, to jednak na Synaju Bóg rozmawia ze swoim ludem i przez Mojżesza przekazuje mu swoje przykazania. W sposób szczególny zostało ukazane przykazanie dotyczące zachowania świętego dnia szabat (Ne 9,14; por. Wj 20,8-11; Pwt 5,12-15). W nowej sytuacji po wygnaniu babilońskim zachowanie szabat jest istotnym wyrazem troski o zachowanie tożsamości religijnej. Świętość tego dnia polega na wyłączeniu go z pozostałych dni tygodnia. Jest to dzień

⁸ Zob. C.S. BARTNIK, *Dogmatyka katolicka* (Lublin 2000) I, 62-63.

⁹ Zob. RENDTORFF, „Nehemiah 9”, 116.

Pana, który powinien być uświęcony i odróżniony od innych dni. Podobnie jak sanktuarium jest miejscem spotkania ludu z Bogiem (Wj 29,42-46), tak szabat powinien być czasem spotkania z Nim¹⁰.

Kolejnym wydarzeniem zbawczym wzmiankowanym w modlitwie dnia pokuty jest wkroczenie do Ziemi Obiecanej (Ne 9,23-25). Dzięki Bożej pomocy lud może tę ziemię zasiedlić i cieszyć się obfitością jej owoców. Ziemia ta jest realizacją obietnicy, którą otrzymał Abraham i jego potomstwo. Autor ukazuje jednak, że dobrobyt związany z zasiedleniem ziemi przez lud prowadzi do jego odstępstwa i niewierności (Ne 9,26-30). Konsekwencją tego są najazdy wrogów, zniszczenia i utrata wolności (Ne 9,27-28.30). W przeciwieństwie do postawy ludu Bóg nieustannie wykazuje swoją wierność, łaskawość i miłosierdzie, wobec wszystkich, którzy szczerze szukają w Nim ocalenia (Ne 9,27-28.30-33)¹¹. Mimo że obecna sytuacja ludu jest pełna bóleści i upokorzenia, to jednak uznaje on Bożą sprawiedliwość i wyraża nadzieję na Jego zbawcze działanie w swojej dalszej historii (Ne 9,32-37). Nadzieja ludu budującego swą tożsamość narodową i religijną po wygnaniu babilońskim zasadza się na mocnym przekonaniu, że Bóg jest sprawiedliwy (Ne 9,8.33) i pełen miłosierdzia (Ne 9,19.27-28.31). Przesłanie nadziei i ufności w Boże miłosierdzie zawarte jest w punkcie kulminacyjnym modlitwy w Ne 9,31: „Mimo to dzięki wielkiemu miłosierdziu Twemu nie wytępiłeś ich i nie opuściłeś, albowiem Tyś Bogiem łaskawym i miłosiernym”. Stwierdzenie to koresponduje z orędziem nadziei głoszonym przez proroków i psalmistę¹².

¹⁰ Zob. rozwinięcie tej problematyki w: WRÓBEL, *Księga Ezdrasza. Księga Nehemiasza*, 201.

¹¹ Zob. charakterystyczny kontrast między postawą grzechu człowieka i postawą Bożego miłosierdzia w niektórych modlitwach Starego Testamentu (Dn 9,4-19; Lm 1,18; Jr 12,1; 2 Krn 12,6).

¹² Zob. np. Iz 49,13-15: „Zabrzmiście weselem, niebioso! Raduj się, ziemio! Góry, wybuchnijcie radosnym okrzykiem! Albowiem Pan pocieszył swój lud, zlitował się nad jego biednymi. Mówił Syjon: «Pan mnie opuścił, Pan o mnie zapomniał». Czyż może niewiasta zapomnieć

3. ORĘDZIE TEOLOGICZNE

Modlitwa dnia pokuty (Ne 9,5b-37) zawiera głębokie przesłanie teologiczne. Z jednej strony ukazuje ona przymioty Boga, z drugiej zaś podkreśla rolę człowieka, którego zadaniem jest rozpoznanie woli Stwórcy. Jej istotnym celem jest sprecyzowanie natury Boga i zdefiniowanie tożsamości Izraela (*verus Israel*)¹³. Jej tekst wykazuje cechy powygnaniowego *credo* Izraela, w którym w sposób katechizmowy zostały zawarte istotne prawdy wiary funkcjonujące w Pięcioksięgu i u Proroków. Nie jest to jednak zwykła kompilacja, lecz kunsztowne opracowanie cechujące się pięknem języka poetyckiego i pogłębionym dyskursem teologicznym.

Modlitwa dnia pokuty, akcentując zaraz na początku prawdę o jedyności Boga (Ne 9,6), wykazuje związek z tekstem *Szema Izrael* (Pwt 6,4-9), który stanowi wyznanie wiary Izraela. Bóg jest przedstawiony jako jedyny Stwórca całego stworzenia, który nie pozostaje daleko od niego¹⁴. On jest wierny wobec przymierza zawartego z człowiekiem (Ne 9,8). Jego obietnice nie są pustymi słowami, lecz zostają do końca wypełnione

o swym niemowlęciu, ta, która kocha syna swego łona? A nawet gdyby ona zapomniała, Ja nie zapomnę o tobie”; Ps 103,2-5: „Błogosław, duszo moja, Pana, i nie zapominaj o wszystkich Jego dobrodziejstwach! On odpuszcza wszystkie twoje winy, On leczy wszystkie twe niemoce, On życie twoje wybawia od zguby, On wieńczy cię łaską i zmiłowaniem, On twoje dni nasycy dobrami: odnawia się młodość twoja jak orła”.

¹³ Zob. OEMING, „Nehemiah 9 as a Theological Interpretation”, 574.

¹⁴ Zob. podobne przedstawienie Boga jako jedynego Stwórcy w Iz 44,24: „Tak mówi Pan, twój Odkupiciel, Twórca twój jeszcze w łonie matki: «Jam jest Pan, uczyniłem wszystko, Sam rozpiąłem niebiosa, rozpostarłem ziemię; a któż był ze Mną?»”; Ps 106,2-9: „Chwalcie Boga nad bogami, bo Jego łaska na wieki. Chwalcie Pana nad panami, bo Jego łaska na wieki. On sam cudów wielkich dokonał, bo Jego łaska na wieki. On w mądrości uczynił niebiosa, bo Jego łaska na wieki. On rozpostarł ziemię nad wodami, bo Jego łaska na wieki. On uczynił wielkie światła, bo Jego łaska na wieki. Słońce, by dniem władało, bo Jego łaska na wieki. Księżyc i gwiazdy, by władały nocą, bo Jego łaska na wieki”.

mimo grzechu i niewierności ludu. Wierność Boga wobec przymierza została zaakcentowana w określeniu Go Bogiem sprawiedliwym w Ne 9,8.33 (צדִיק אֱתֶנָּה). Bóg jest dobry wobec człowieka, gdyż obdarowuje go przykazaniami i przepisami, które wiodą do szczęścia (Ne 9,13). Termin „dać, obdarować” (נתַן) w odniesieniu do Boga – Dawcy wielokrotnie pojawia się w tekście modlitwy¹⁵. Wyrazem tej dobroci jest także Boża asystencja wobec ludu wędrującego po pustyni (Ne 9,15a.19) oraz obdarowanie ziemią (Ne 9,15b.23-25). W modlitwie dnia pokuty w sposób szczególny jest rozwinięta teologia ziemi¹⁶. Podkreśla się w niej trzy aspekty: a) ziemia jako stwórcze dzieło Boga; b) ziemia jako obietnica dana Abrahamowi; c) ziemia jako realizacja obietnicy w postaci konkretnego daru. W pierwszym aspekcie ziemia jawi się jako owoc stwórczego dzieła Boga. Cała ziemia i wszystkie rozgrywające się na niej wydarzenia znajdują się pod władzą Boga. W odróżnieniu od wierzeń pogańskich, które często przypisywały ziemi element boskości (np. poemat *Enuma Elisz*), ziemia uczyniona przez Boga nie jest postrzegana jako bóstwo. Ziemia jest przedmiotem nieustannej troski Boga i Jego interwencji. Może On dowolnie dysponować ziemią i przyznawać ją tym wszystkim, których wybiera do misji zbawienia świata. Konsekwencją tego jest drugi aspekt teologii ziemi w Ne 9 – obietnica ziemi wobec Abrahama i jego potomstwa. Nehemiasz w swojej modlitwie określa Ziemię Obiecaną jako ziemię Kananejczyków, Chetytów, Amorytów, Peryzzytów, Jebusytów i Girgaszytów (Ne 9,8). Widać tu podkreślenie, że ziemia będąca przedmiotem obietnicy stanowi teren zamieszkały przez konkretne ludy. Ziemia ta, którą Bóg dał wcześniej innym

¹⁵ Zob. Ne 9,8.10.13.15.17.20.22.24.27.35.36.

¹⁶ Tematyka ta występuje także w Ezd 9,6-15; Ne 1,5-11. Zob. rozwinięcie tej problematyki w: M.J. BODA, *Praying the Tradition. The Origin and Use of Tradition in Nehemiah 9* (Berlin 1999) 15-87; M.W. DUGGAN, *The Covenant Renewal in Ezra–Nehemiah (Neh 7:72B–10:40). An Exegetical, Literary and Theological Study* (Atlanta 2001) 20-76; BRIKS, „Przymierze Nehemiasza a istnienie Izraela jako Ludu Bożego”, 79-97; WRÓBEL, *Księga Ezdrasza. Księga Nehemiasza*, 230-235.

narodom (Rdz 10,15-20), została obiecana Abrahamowi i jego potomstwu. Jej rdzenni mieszkańcy zostali pozbawieni przez Boga wcześniejszych praw do niej ze względu na popełniane nieprawości (Pwt 18,9-14). Trzeci aspekt teologii ziemi dotyczy realizacji obietnicy i konkretnego daru ziemi potomstwu Abrahama. Modlitwa dnia pokuty wielokrotnie podkreśla ten aspekt (Ne 9,15b.23-25), ukazując rolę wspólnoty powygnaniowej jako spadkobiercy i realizatora Bożej obietnicy. Wspólnota powygnaniowa w świetle Ezd–Ne uzyskuje status potomków Abrahama, mających pełne prawo do objęcia Ziemi Obiecanej. Podstawą prawną do własności tej ziemi nie jest fakt zamieszkania jej od niepamiętnych czasów, lecz Boża przysięga złożona podczas zawierania przymierza z Jego ludem. Ziemia jawi się jako Boży dar dany ludowi, który został wybrany na Jego szczególną własność (Ne 9,8.35.36)¹⁷.

Przez pryzmat najważniejszych wydarzeń z historii zbawienia można dostrzec łaskawość i miłosierdzie Boga wobec swojego ludu. Mimo grzechu i niewierności Bóg nie opuszcza narodu wybranego. W spotkaniu grzesznika z miłosiernym Bogiem dokonuje się nawrócenie, pojednanie, uwolnienie i zbawienie¹⁸. Modlitwa dnia pokuty w Ne 9 wyraźnie podkreśla, że zbawcze działanie Boga nie dokonuje się w jakiejś abstrakcyjnej rzeczywistości, lecz w konkretnej historii każdego indywidualnego człowieka i całej społeczności. W modlitwie tej ukazany jest aspekt wyzwolenia z niewoli. Pod zewnętrznym wyzwoleniem kryje się głębsze wyzwolenie wewnętrzne z mocy grzechu. Izraelici po powrocie z niewoli babilońskiej w nowej rzeczywistości wypowiadają pierwotne *credo* swych ojców, odnosząc pierwszy *exodus* do duchowego wyzwolenia z grzechu¹⁹. W modlitwie dnia pokuty powy-

¹⁷ Zob. WRÓBEL, *Księga Ezdrasza. Księga Nehemiasza*, 235.

¹⁸ Zob. H. LANGKAMMER, *Księgi Ezdrasza–Nehemiasza* (Poznań 1971) 261-267.

¹⁹ Zob. Pwt 26,5-10: „Ojciec mój, Aramejczyk błądzący, zstąpił do Egiptu, przybył tam w niewielkiej liczbie ludzi i tam się rozrósł w naród ogromny, silny i liczny. Egipcjanie źle się z nami obchodzili, gnębili nas i nałożyli na nas ciężkie roboty przymusowe. Wtedy myśmy wołali

gnaniowa wspólnota Izraela została ukazana jako Boży partner przymierza, mający świadomość swoich słabości i przewinień. W pokorze i uniżeniu Izraelici proszą miłosiernego Boga o przebaczenie. Ich wyznanie winy *explicite* zostało wyrażone w Ne 9,33: „Lecz Ty jesteś sprawiedliwy we wszystkim, co na nas przyszło. Tyś bowiem postąpił słusznie, myśmy natomiast zawinili” (ראַנחנּוּ הרשענו). Izraelici wiedzą, że doświadczane nieszczęścia i kary powinny być wkomponowane w zbawczy plan Boga, który pragnie powrotu swego ludu do Jego Prawa (Ne 9,29: תּוֹרַתךְ אֱלֹהֵינוּ). Patrząc na historię, lud dostrzega Bożą pedagogię w spotykających go cierpieniach. Modlący się odczuwają ścisły związek ze wspólnotą przedwygnaniową. Spoiwem łączącym całą historię jest Bóg, który pozostaje wierny wobec swego ludu i niezmienny w swoich rozporządzeniach.

Podsumowując, możemy stwierdzić, że modlitwa dnia pokuty w Ne 9 stanowi zwartą syntezę prawd wiary, w świetle których odsłania się natura Boga i prawdziwy status Jego ludu – Izraela. Choć tradycje w niej zawarte pochodzą z różnych źródeł i różnych epok, to jednak w świetle relikty dokonywanej w epoce powygnaniowej jawią się one jako głęboko wypracowana teologia o jednolitym i całościowym charakterze. Dzięki połączeniu postawy pokuty z modlitwą lud powygnaniowy może patrzeć w przyszłość, wspominając najważniejsze wydarzenia z historii zbawienia. Jego tożsamość narodowa i religijna jest budowana na Bogu, który pozostaje wierny swoim obietnicom i miłosierny wobec wszystkich szukających Go szczerem i pełnym skruchy sercem.

do Pana, Boga ojców naszych. Usłyszał Pan nasze wołanie, wejrzał na naszą nędzę, nasz trud i nasze uciężenie. Wyprowadził nas Pan z Egiptu mocną ręką i wyciągniętym ramieniem wśród wielkiej grozy, znaków i cudów. Zaprowadził nas na to miejsce i dał nam ten kraj opływający w mleko i miód. Teraz oto przyniosłem pierwociny płodów ziemi, którą dałeś mi, Panie”.

Summary

The present article deals with the literary and theological analysis of Neh 9. This passage reveals striking connection between penance and prayer of post-exilic community. The liturgy of the day of penance puts special emphasis for the religious and national identity of Judaism after Babylonian exile. The people are looking forward remembering all main events from the history of salvation. The author of the present article shows the originality and maturity of many theological ideas of post-exilic community which form the fundamentals for Judaism of the Second Temple.

Keywords: Nehemia, the day of penance, prayer, *credo* of Israel

Ks. Mirosław Stanisław Wróbel
Aleje Raclawickie 14
20-950 Lublin
miwrobel@kul.lublin.pl

Ks. dr hab. MIROSLAW STANISLAW WRÓBEL (ur. w 1966 r.), ukończył École Biblique w Jerozolimie; zatrudniony na stanowisku profesora nadzwyczajnego; kierownik Katedry Literatury Międzytestamentalnej w Instytucie Nauk Biblijnych KUL. Autor wielu monografii, m.in.: *Synagoga a rodzający się Kościół. Studium egzegetyczno-teologiczne czwartej Ewangelii* (Kielce 2002); *Antyjudajizm a Ewangelia według św. Jana. Nowe spojrzenie na relację czwartej Ewangelii do judaizmu* (Lublin 2005); *Who are the father and his children in Jn 8:44? The literary, historical and theological analysis of Jn 8:44 and its context* (Paris 2005); *Studia z Ewangelii Janowej* (Tarnów 2009); *Księga Ezdrasza. Księga Nehemiasza. Wstęp, przekład z oryginału, komentarz* (NKB.ST; Częstochowa 2010), a także kilkudziesięciu artykułów naukowych. Członek Stowarzyszenia Bibliistów Polskich, Polskiego Towarzystwa Studiów Żydowskich, Associazione ex-alumni del Pontificio Istituto Biblico, Society of Biblical Literature, Catholic Biblical Association.

